

O zastarijevanju društvenoznanstvenih pojmova Osnove teorije refleksivne modernizacije*

Ulrich Beck

U njemačkoj i engleskoj sociologiji pokrenuta je rasprava o »refleksivnoj modernizaciji«, tj. o pitanju je li moguće izmijeniti temeljne obrasce industrijskog društva. Promjene ne potiču političari niti proletarijat, niti pak građanske inicijative, već ih nameće refleksivnost provedene modernizacije. Tako je tema frankfurtskog skupa sociologa 1990. glasila »Modernizacija modernih društava«. Procijep između »daljnje« (Wolfgang Zapf) i refleksivne (povratne) modernizacije koja mijenja vlastite pretpostavke u svojim su najnovijim radovima preuzeli Anthony Giddens i Scott Lash.¹

Govoriti o »moderni« iziskuje hrabrost, lakomislenost i nemar prema granicama vlastite mašte. Čini se da riječ »moderna« u ustima sociologa nagovještava nesnalaženje i potpunu nemoć. Pojmovni aparat kojim se nekoć programatski pokušavalo obuhvatiti sadašnjost izgubio je svoju misaonu uvjerljivost, pokazao se nedostatnim i iskustveno neodrživim. Razvoj sociologije u posljednjih stotinu godina sa svim se svojim nedoumicama svodi na spoznaju da mi – visokocivilizirani svijet – živimo u društvu bez pojmova, u društvu koje se pojmovima više niti ne može shvatiti. Razmjeri apstrakcije postali su mjerilom izgubljenosti koja posvuda vlada.

Britanski sociolog Anthony Giddens u svojim najnovijim djelima, »The Consequences of Modernity« i »Modernity and Selfidentity«, zastupa tezu da su »modernizacija« i »industrijalizacija« po svojim vremenskim i značenjskim odrednicama istovjetni pojmovi. Oba procesa započinju u postfeudalnoj Europi, a središnja obilježja modernog doba podudaraju se s obilježjima industrijalizacije: razdvajanje vremena i prostora, čime se obzor društvenih odnosa u konačnici otvara globalnim sustavima; simbolički mediji poput novca i racionalnosti stručnjaka čije značenje prelazi lokalne okvire; institucionaliziranje refleksivnosti kojom se znanje o osnovama organiziranog djelovanja koristi za njegovu promjenu. Giddens na originalan način tumači i ispravlja teze dosadašnjih socioloških teorija, ali unatoč tome polazište i smjer njegove argumentacije zvuče vrlo poznato. Ne predstavlja li »modernost« za Giddensa samo drugu riječ za »industrijalizaciju«?

Sigurno ne. Provokantnost njegova izlaganja sastoji se upravo u razradi suprotnosti između modernosti i industrijalizacije (kapitalizma). Moderno doba mijenja institucionalni okvir industrijskog društva, a mjerilom i sredstvom te promjene postaje

* Naslov izvornika: »Vom Veralten sozialwissenschaftlicher Begriffe. Grundzüge einer Theorie reflexiver Modernisierung«. U: Christoph Görg (Hrsg.). Gesellschaft im Übergang. Perspektiven kritischer Soziologie. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft. Zahvalni smo WBG za odobrenje za prevođenje bez naknade.

1 Vidi Beck/Giddens/Lash (1994).

